

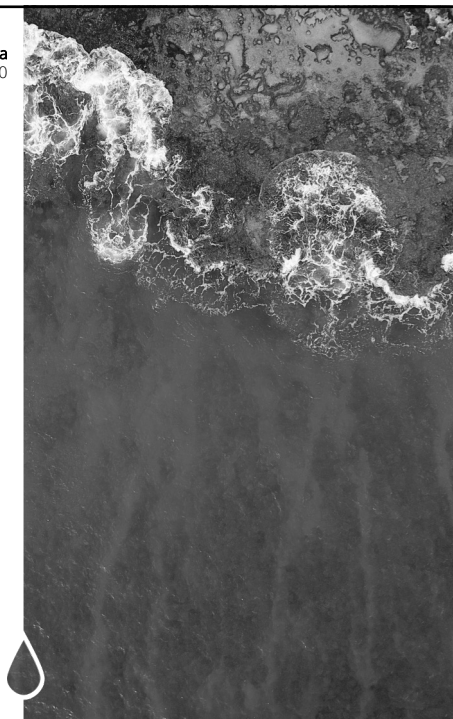
Tim Bleeker
t.r.bleeker@uu.nl

VMR Themabijeenkomst Urgenda
24 januari 2020

HR Urgenda: Klimaatverandering en het klimaatbevel nader bekeken

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

1

2

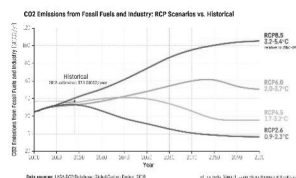
In deze presentatie:

[Afbeeldingen]

- Procesverloop
- Feitelijk kader
 - **Klimaatverandering in een notendop en de gevolgen voor Nederland**
- Het klimaatbevel
 - **Oorsprong 25%-norm en de relevantie van tussentijdse reductiedoelen**

[Bron afbeeldingen: Pixabay]

3

Procesverloop

2013

- **Vordering Urgenda: een broeikasgasreductie van 25-40% in 2020 t.o.v. 1990**

2015

- **Rechtbank Den Haag: 25% in 2020 t.o.v. 1990**
- (ongeschreven zorgvuldigheidsplicht idzv 6:162 lid 2 BW)

2018

- **Hof Den Haag: 25% in 2020**
- (2 en 8 EVRM)

2019

- **Hoge Raad: 25% in 2020**
- (2 en 8 EVRM)

4

Klimaatbevel:

In **2020** een reductie van de Nederlandse broeikasgasemissies van **25%** ten opzichte van 1990

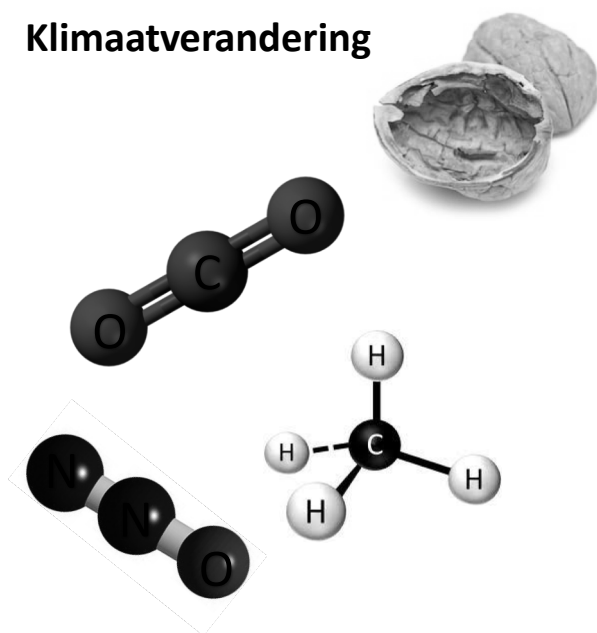
[Afbeelding hamer met 25%]

[Afbeelding de denker]

5

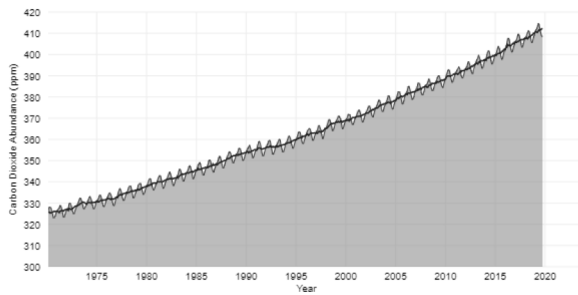
Klimaatverandering

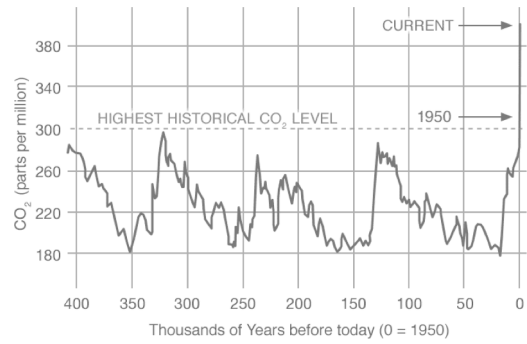
[Afbeelding wereld met broeikas eromheen]

6

CO2 concentratie

Bron: NOAA climate.gov

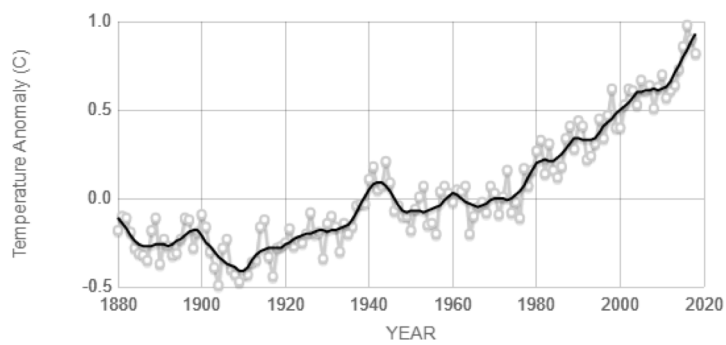

Bron: climate.nasa.gov

7

Temperatuur

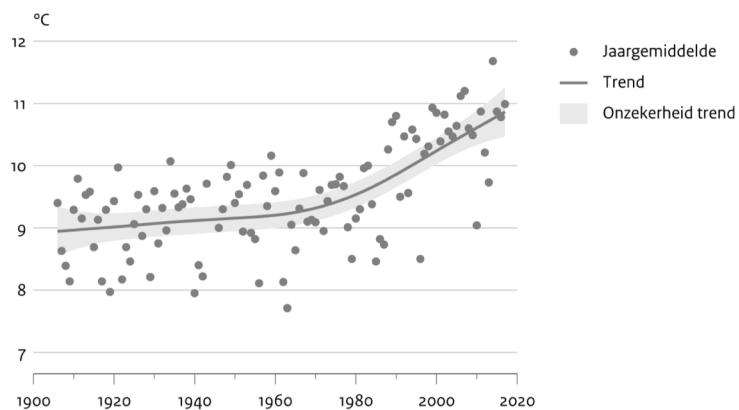
Source: climate.nasa.gov

8

Temperatuur in Nederland

Jaartemperatuur op vijf KNMI-hoofdstations

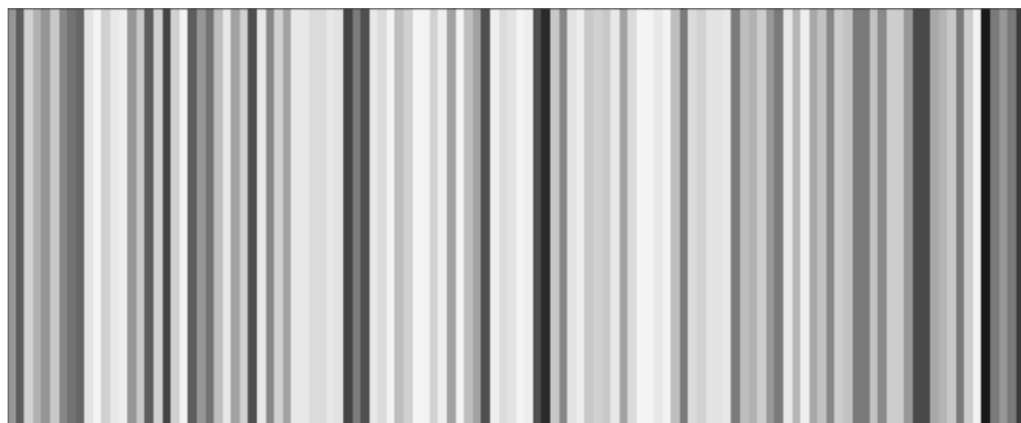
Bron: KNMI

PBL/mrt18
www.clo.nl/nlo22613

9

Klimaatstreepjescode NL

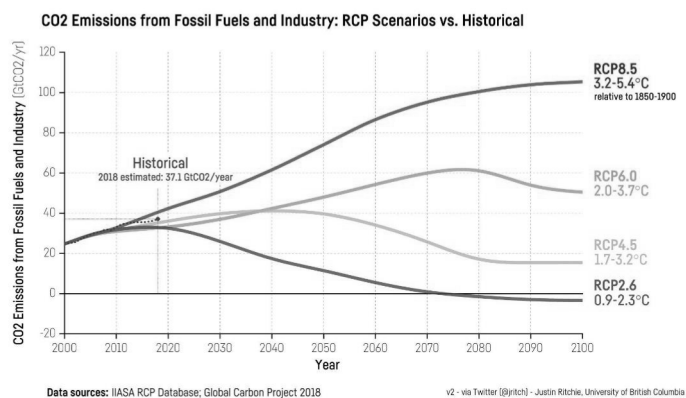

Bron: KNMI

10

Temperatuurontwikkeling

11

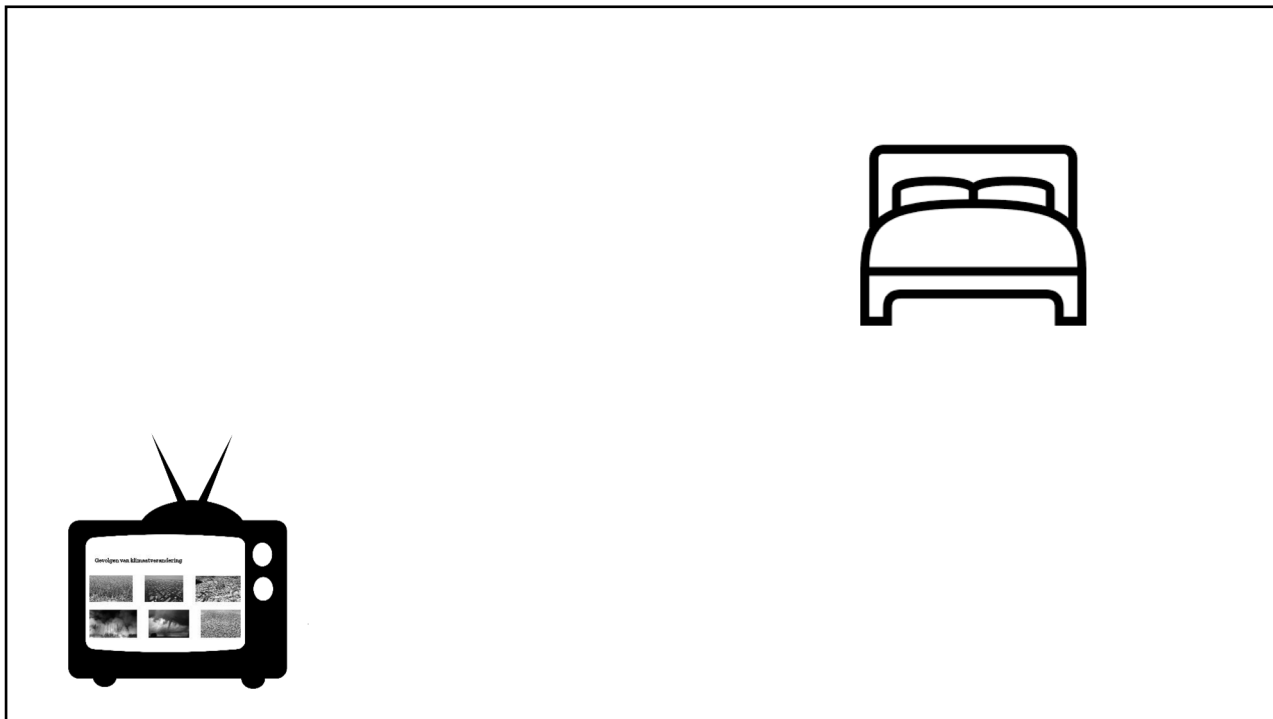
Gevolgen van klimaatverandering

**Max 2°C
Ruim onder 2°C
zo mogelijk 1,5°C**

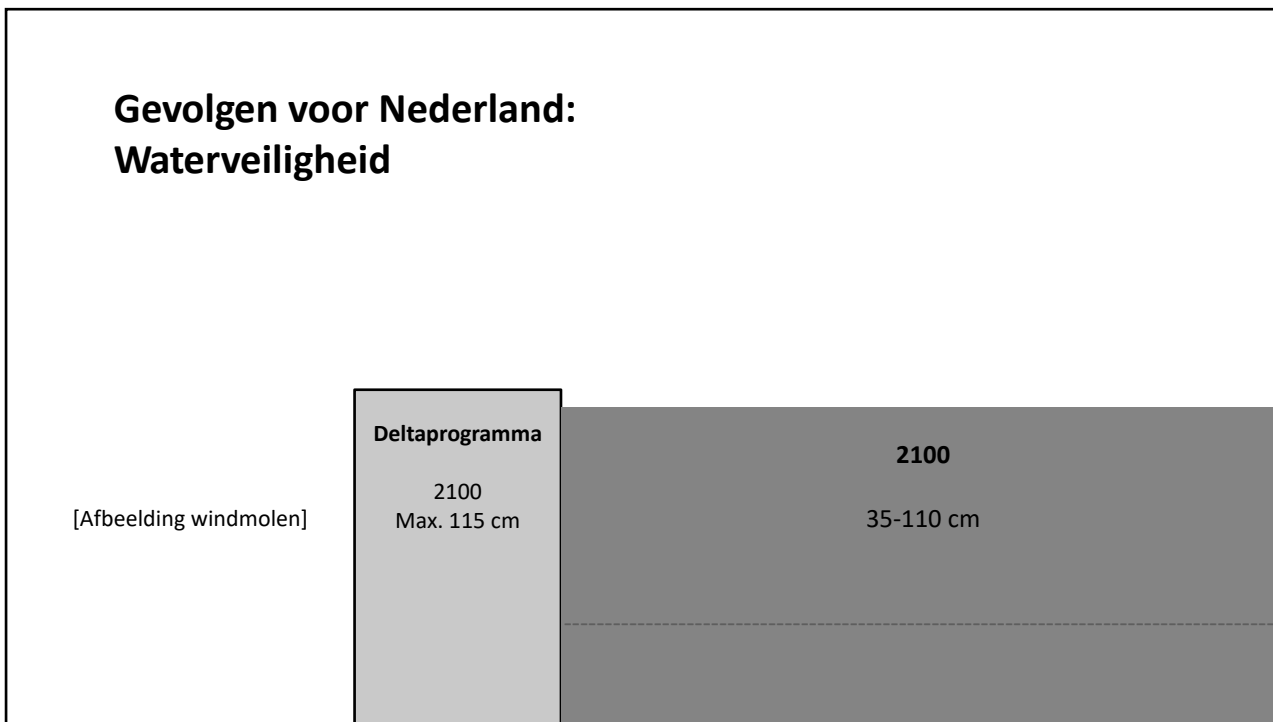
[Afbeeldingen gevolgen van klimaatverandering]

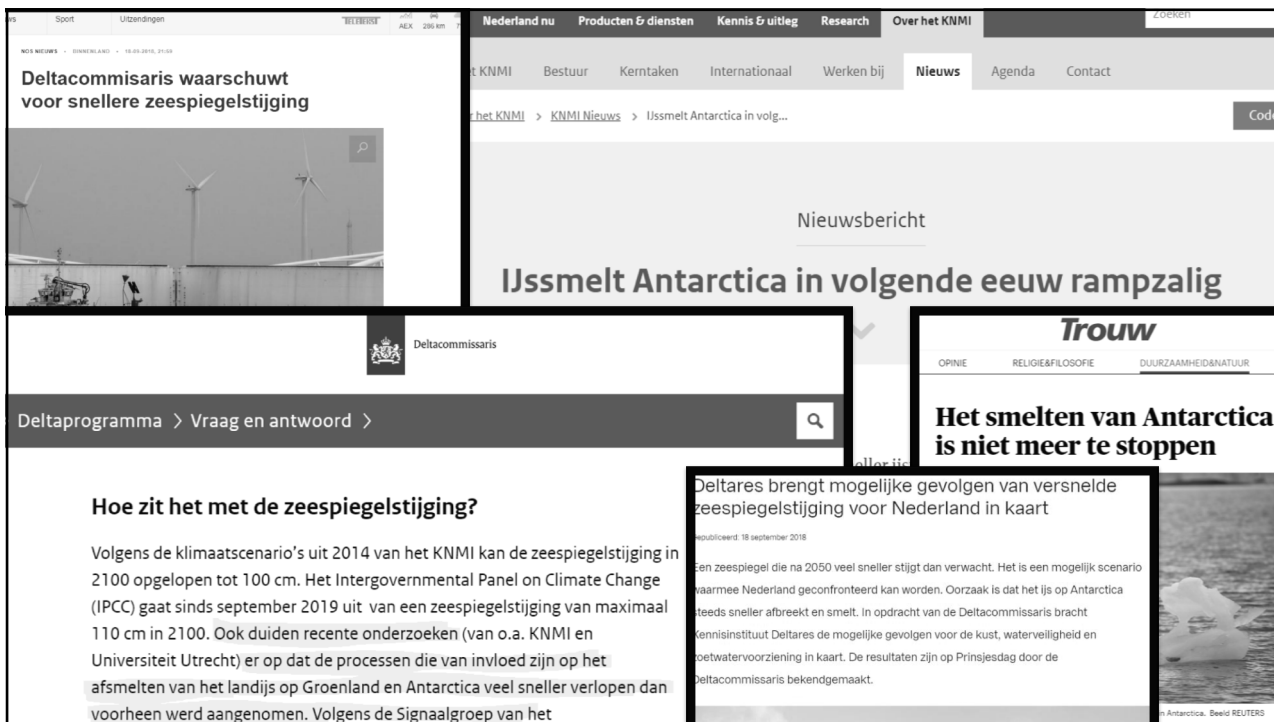
12

13

14

15

16

En als het meevalt?

Vaker extreme waterstanden door zeespiegelstijging

Extreem hoge waterstanden die voorheen eens per eeuw voorkwamen kunnen - afhankelijk van de regio - in de toekomst eens per jaar voorkomen, zelfs als de kans op stormen niet verandert.

Bron: KNMI

<https://magazines.rijksoverheid.nl/knmi/knmispecials/2019/03/nu-en-in-de-toekomst>

- Kosten hoogwaterbescherming
- Zoetwatervoorziening onder druk
- Verzilting bodem
- Incidentele overstromingen

17

Huidige overstromingsrisico

Overstroom ik?

www.overstroomik.nl

18

[Afbeeldingen gevolgen van klimaatverandering voor Nederland]

19

20

Het klimaatbevel

In **2020** een emissiereductie van **25%** ten opzichte van 1990

21

Is klimaatverandering een mensenrechtenkwestie?

Hoge Raad:
Klimaatverandering bedreiging voor
recht op gezondheid op leefomgeving
(art. 12 en 8 EVRM)

[Afbeelding HR, korte voorhout]

Daarom is de Staat verplicht om
'passende maatregelen' te nemen tegen
de dreiging van gevaarlijke
klimaatverandering

22

[Afbeeldingen raadsheren HR]

‘Passende maatregelen’

- Beginselen van internationaal recht
- Gedeelde waarden tussen verdragsstaten
- Wetenschappelijke inzichten
- Algemeen aanvaarde standaarden

2 EVRM
8 EVRM

25%

23

ipcc

REPORTS WORKING GROUPS ACTIVITIES NEWS CALENDAR FOLLOW SHARE

Vordering Urgenda
25-40% in 2020 t.o.v. 1990

Policies, Instruments and Co-operative Arrangements Chapter 13

Box 13.7 The magnitude of the difference between emissions in 1990 and emission allowances in 2020/2050 for Annex I and non-Annex I countries as a group^a

Scenario category	Region	2020	2050
A-450 ppm CO ₂ -eq	Annex I	-25% to -40%	-80% to -95%
	Non-Annex I	Substantial deviation from baseline in Latin America, Middle East, East Asia and Centrally-Planned Asia	Substantial deviation from baseline in all regions
B-550 ppm CO ₂ -eq	Annex I	-10% to -30%	-40% to -90%
	Non-Annex I	Deviation from baseline in Latin America and Middle East, East Asia	Deviation from baseline in most regions, especially in Latin America and Middle East
C-650 ppm CO ₂ -eq	Annex I	0% to -25%	-30% to -80%
	Non-Annex I	Deviation from baseline in Latin America and Middle East, East Asia	Deviation from baseline in Latin America and Middle East, East Asia

→ 25-40% in 2020

450 ppm
 Redelijke kans op 2°C

25%

24

2010: Klimaatconferentie Cancun

[Afbeeldingen klimaatconferentie Cancun]

“Ontwikkelde landen 25-40% in 2020”

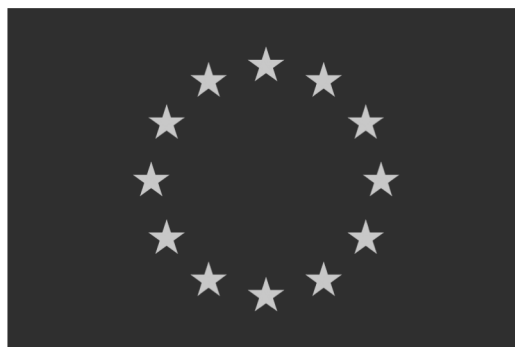

25%

25

EU 2010: Cancun Pledge

[Afbeeldingen gevolgen van klimaatverandering]

30% reductie in 2020

(op voorwaarde dat andere ontwikkelde landen meedoen, anders slechts 20% in 2020)

25%

26

Nederlandse klimaatdoelen

2007: 30% emissiereductie in 2020

[Afbeelding minister]

“25-40% emissiereductie in 2020 nodig voor geloofwaardig traject 2 gradendoelstelling”
Minister VROM - 2009

27

(NL vervolg)

2010, Kabinet Rutte I:
~20% in 2020 is voldoende

[Afbeelding Jonge Mark Rutte]
Bron →
Website Urgenda

28

[Afbeeldingen raadsheren HR]

Hoge Raad:

- Draagvlak: 25-40% in 2020 nodig voor 'redelijke kans' 2°C
 - 25% is de ondergrens voor 2°C.
 - NB: 'ruim onder 2°C, bij voorkeur 1,5°C'

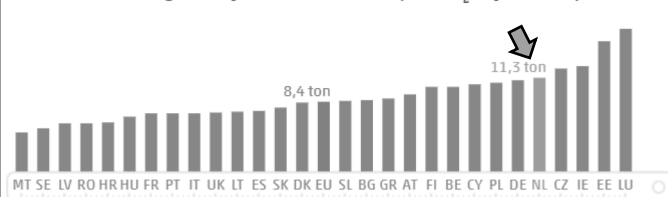

29

Hoge Raad (vervolg):

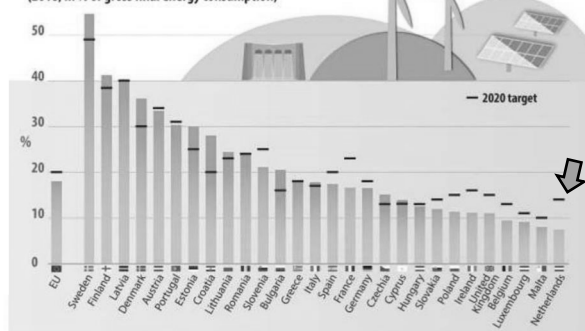
- Nederland: 'Collectief doel voor ontwikkelde landen'
- Hoge Raad:
 - Waarom zou doel niet gelden voor Nederland?
 - Stemt overeen met mogelijkheden en verantwoordelijkheid van Nederland
 - Nederland is hekkensluiter
 - Hoge uitstoot per inwoner
- **HR: dus 25%!**

Uitstoot broeikasgassen per inwoner, 2017 (ton CO₂-equivalent)

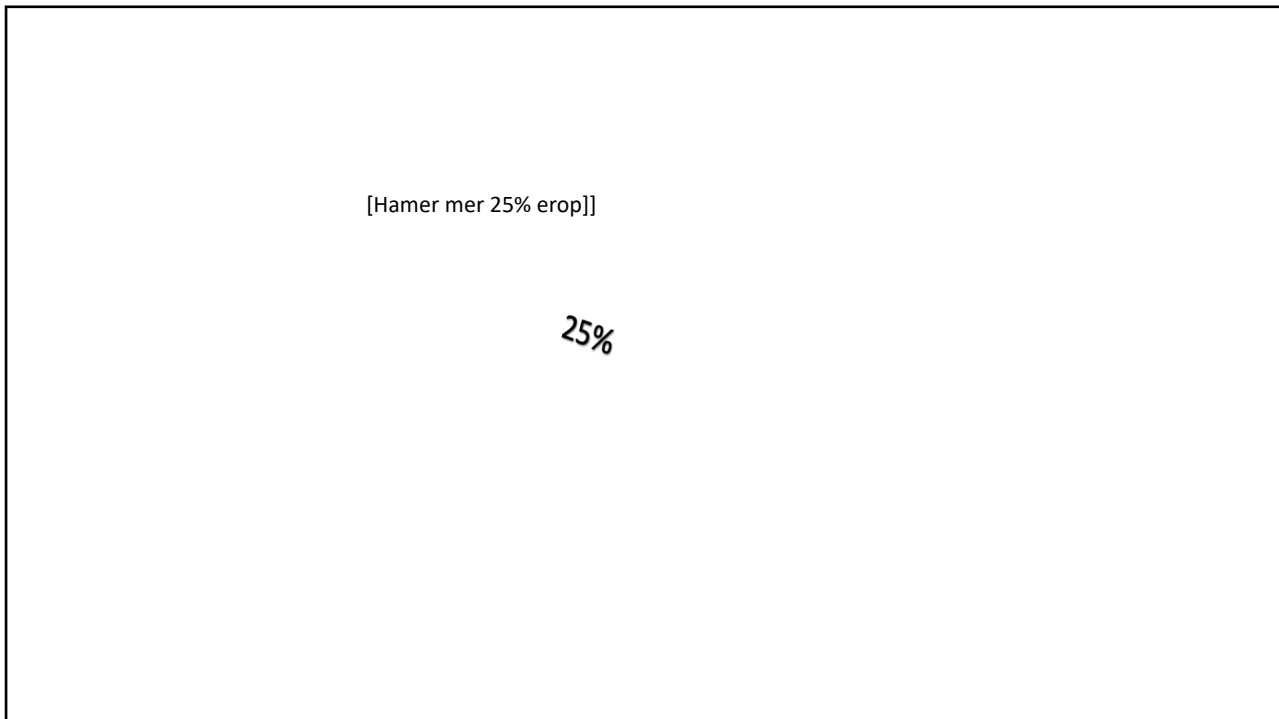

Bron: CBS

Share of energy from renewable sources in the EU Member States (2018, in % of gross final energy consumption)

30

[Hamer mer 25% erop]]

25%

31

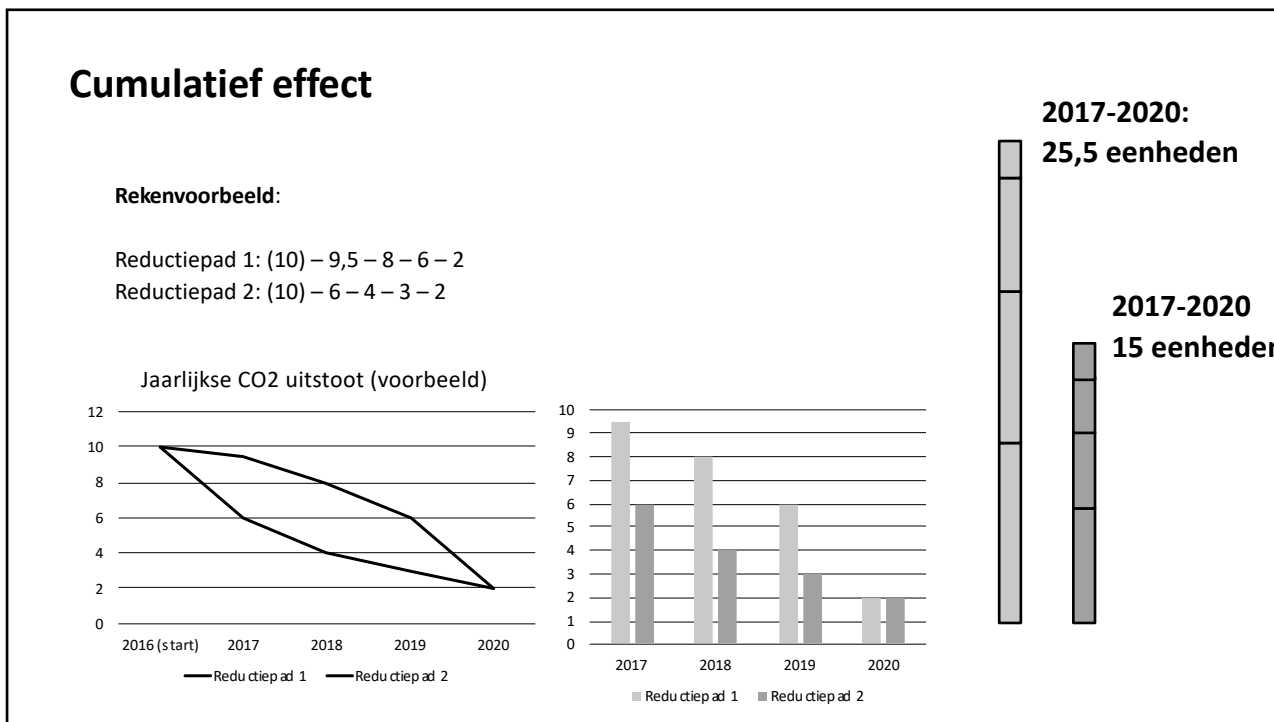
Waarom zo'n haast?

Klimaatdoelen Nederland:
2030 → 49%
2050 → 95%

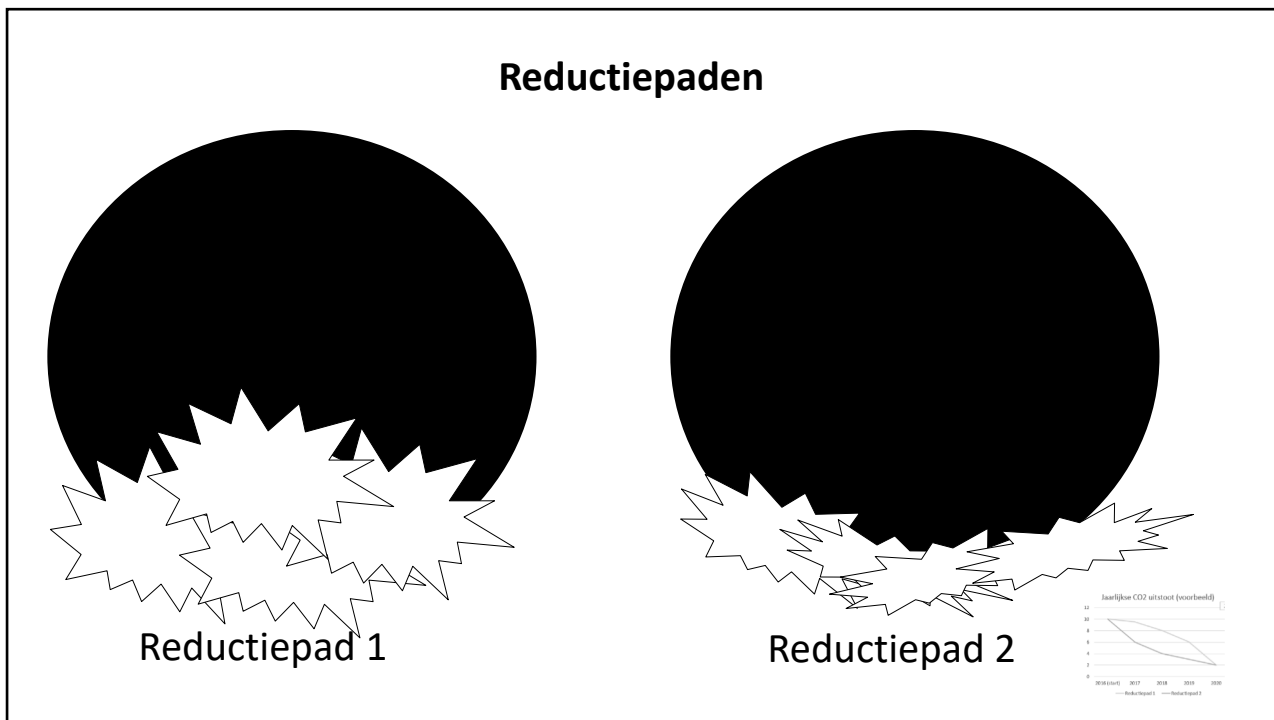
[Afbeelding feestvierende politici met klimaatakkoord]

32

33

34

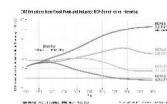
Waarom die haast? (vervolg)

Hoge Raad:

- Praktisch: het kost tijd
- Economisch: uitstel is duurder
- 25% in 2020 is eigenlijk nog (te) weinig
 - PBL: Minder dan afspraak Akkoord van Parijs
 - Op schema voor klimaatwet: 28%
 - KEV: Meer reductie is nodig voor eigen doelen

Slotsom: **25% in 2020 is absolute ondergrens**

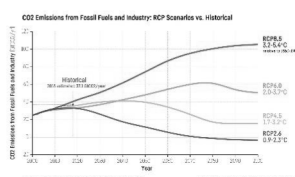
[afbeelding constructie windmolen]

35

Conclusie: Klimaatverandering en het klimaatbevel nader bekeken

[diverse afbeeldingen]

25%

36

Tim Bleeker

t.bleeker@uu.nl

[LinkedIn](#); [Researchgate](#)

Vragen?

T.R. Bleeker, 'HR Urgenda: het klimaatbevel nader bekeken', *NTBR* 2020, afl [...]]

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

37

Tim Bleeker

t.bleeker@uu.nl

[LinkedIn](#); [Researchgate](#)

Publicaties over klimaataansprakelijkheid:

Wetenschappelijke artikelen

- T.R. Bleeker, 'HR Urgenda: het klimaatbevel nader bekeken', *NTBR* 2020 afl. [...]
- T.R. Bleeker, 'Nederlands klimaatbeleid in strijd met het EVRM', *NTBR* 2018/39
- T.R. Bleeker, 'Voldoende belang in collectieve acties: drie maal artikel 3:303 BW', *NTBR* 2018/20
- T.R. Bleeker, 'Aansprakelijkheid voor klimaatschade: een driekoppige draak', *NTBR* 2018/2

Blogs

- T.R. Bleeker, 'Het klimaatbevel van de Hoge Raad: waarom die haast en mag het wat minder?', *UCALL*-blog 24 december 2019
- T.R. Bleeker, 'Klimaatrechtszaakfobie, Montaigne-blog 29 april 2019
- T.R. Bleeker, 'Hoger beroep Urgenda – van gevaarstelling naar mensenrecht', *UCALL*-blog 10 oktober 2018
- T.R. Bleeker, 'Klimaataansprakelijkheid 2.0 – Een vergelijking tussen de klimaatzaak tegen de Staat en de klimaatzaak tegen Shell', *UCALL*-blog 5 april 2018

Krantenartikelen

- Tim Bleeker, Kees van den Bos, Rianka Rijnhout, 'Urgenda arrest: rechter deed wat hij moest doen', *NRC* 16 januari 2020
- Tim Bleeker, 'Klimaatwetenschappers gebruiken geen glazen bol, maar baseren projecties op wetmatigheden', *Volkskrant* 8 januari 2020
- Tim Bleeker en Laura Burgers, 'Negeren Urgendavonnis is zorgelijk voor de rechtsstaat', *Opiniestuk in het Parool*, 2 juli 2019
- Tim Bleeker & prof. Appy Sluijs, 'Als een bus op het ravijn afrijdt, is een ruk aan het stuur noodzakelijk', *Volkskrant* 12 december 2018

CENTRE FOR
WATER, OCEANS AND
SUSTAINABILITY LAW

38